

<p>Жорнокуй Ю. М., доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ</p>	<p>Zhornokui Yu. M., LLD, associate professor, head of civil law and procedure chair of Kharkiv National University of Internal Affairs</p>
--	---

СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО ЯК ОБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

УДК 340.111.52 : 340.111.53

Об'єктивні потреби розвитку цивільних відносин викликали необхідність з'ясування особливостей правовідносин у організаціях корпоративного типу з огляду на доволі проблемний рух щодо регулювання корпоративних відносин у законодавчій сфері, у внутрішніх актах та, як наслідок, появу величезної кількості корпоративних судових спорів. Звичайно, спір є наслідком конфлікту, який виникає, розгортається і часто навіть не припиняється з розв'язанням спору судом. Він триває та породжує інші конфлікти, що нашаровуються, і торкається не лише тих осіб, які втягнуті у нього, а порушує права майже всіх інвесторів, що вклали свої кошти в корпоративну організацію, а також негативно відбивається на інвестиційному кліматі в Україні у цілому. Відтак загострилося питання про правову природу цих конфліктів та їх об'єкти.

Питання об'єктів корпоративних відносин (прав) є досить складним, що не дозволяє дати однозначну відповідь на нього. Це один із тих напрямів досліджень, навколо яких сьогодні точаться гострі дискусії. В юридичній літературі справедливо зазначається, що корпоративні відносини містять елементи як речових, так і зобов'язальних відносин. Звідси проблема визначення їх об'єкта, адже загальновизнаною є теза, що об'єктом зобов'язальних правовідносин є дії зобов'язаної особи, а об'єктом речових правовідносин – речі.

Метою статті є аналіз суб'єктивного корпоративного права як об'єкту корпоративного конфлікту.

Відповідно до ст. 167 Господарського кодексу України (далі – ГК України) корпоративними відносинами є відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав. Чи є похідним з наведеної норми, що об'єктом корпоративних відносин є самі корпоративні права? Зауважимо на дискусійності такого підходу, оскільки питання про об'єкт відповідних відносин вирішується вченими по-різному. Зважимо, що загалом до уваги беруться регулятивні корпоративні правові зв'язки, однак осторонь залишаються охоронні, як ті, що виникають на підставі порушення (оспорювання, невизнання) чи створення загрози порушення суб'єктивних корпоративних прав та/або корпоративних інтересів їх учасників.

У доктрині як цивільного, так і господарського права не існує однастайності підходів стосовно вчень про об'єкт корпоративного відношення. Такими об'єктами запропоновано вважати: акції, майнові блага, поведінку їх учасників (акціонерів) щодо здійснення своїх прав та обов'язків, дії суб'єктів корпоративних відносин, діяльність товариства і результати його діяльності, самі суб'єктивні корпоративні права.

У зв'язку з різними позиціями вчених стосовно об'єкта корпоративних відносин варто зауважити на відсутності чіткої системи вчень про нього. Це пояснюється тим, що науковці, які висловлюють власну думку стосовно обраної категорії, за основу вчень беруть різні підходи – чи то об'єкт правовідношення, чи то об'єкт права, які є за своїм характером різними.

Останнім часом у правовій літературі почали з'являтися наукові позиції щодо визнання *корпоративних прав як об'єктів корпоративних правовідносин*. Зокрема, І. В. Спасибо-Фатєєва вказує на те, що відсутність у цивілістиці поняття корпоративних прав як прав суб'єктивних – прав учасників господарського товариства (майнових та немайнових) ... вимагає вироблення судами відповідної доктрини для оперування ними як об'єктами цивільних прав при вирішенні спорів [1, с. 19–20].

З приводу означеного питання точки зору вчених щодо визнання конструкції «право на право» є різними. Можна звернути увагу на існування

двох підходів, за якими або визнають існування відповідної конструкції, або категорично її заперечують.

Проти визнання суб'єктивного права об'єктом прав встановлено наступні аргументи: по-перше, право саме по собі, у відриві від тієї цінності, яка є його об'єктом, не може служити справі задоволення інтересів учасників обороту, що задовольняється не правом, а діями зобов'язаних осіб, у тому числі стосовно речей (наприклад, з їх передачі, ремонту, обробки тощо); по-друге, з точки зору теорії правовідносин зміст одного правовідношення не може бути об'єктом іншого правовідношення; у рамках континентально-правової системи цивільного права визнання майнових прав самостійним об'єктом прав неможливо через відсутність відповідного правового інструментарію та (це найголовніше) недоцільність і навіть нерозумність.

Зокрема, В. А. Белов зазначає, що об'єкт правовідношення не може співпадати з його змістом – суб'єктивним правом та юридичним обов'язком. Загалом можна погодитись із таким підходом, але з однією обмовкою, – якщо відповідні «право та обов'язок» складають зміст цього (конкретного) правовідношення. Чи існує можливість визнати об'єктом правовідношення суб'єктивне право, яке є змістом іншого правовідношення (наприклад, об'єктом охоронного правовідношення – право, що складає зміст регулятивного правовідношення)? З цього приводу той же В. А. Белов уже не є таким категоричним і переводить окреслене питання у сферу дискусії, зазначаючи, що права та обов'язки взагалі достатньо проблематично визнавати об'єктами прав та обов'язків, які складають зміст інших правовідносин, оскільки «прикріплення» прав та обов'язків до їх носіїв здійснюється за допомогою правоздатності, а не інших суб'єктивних прав [2, с. 66].

Проте варто звернути увагу й на протилежну наукову позицію. Зокрема, за висновками німецьких пандектистів XIX століття, які відстоювали конструкцію «право на право», вона цілком узгоджується із винайденою римськими юристами конструкцією «безтілесних речей», яка позначала майнові права. З урахуванням цього можна виділити такі аргументи, що

свідчать на користь визнання суб'єктивних прав самостійними об'єктами: по-перше, вони мають цінність; по-друге, вони можуть переходити від однієї особи до іншої; по-третє, встановлення прав на права дозволить забезпечити повноту правових можливостей їх володільця [3, с. 328]; по-четверте, у конструкції «право на право» останнє право є об'єктом іншого права, що є правовим інструментом передачі прав [4, с. 133]. Прихильники такого підходу будують власну аргументацію на тому, що такі корпоративні права мають вартісну оцінку, потрапляють до сфери цивільно-правового регулювання і стають об'єктом цивільних прав, а це означає, що з приводу таких об'єктів в учасників корпоративних відносин постійно виникають певні права та обов'язки.

Яким же чином встановлюється вартісна оцінка корпоративних прав як об'єктів корпоративних відносин? Законодавець дає відповідь на це запитання через порядок формування статутного капіталу товариства. Варто звернути увагу, що у ч. 2 ст. 115 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) під вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства розуміються гроші, цінні папери, інші речі або *майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку*, якщо інше не встановлено законом. Крім того, ч. 1 ст. 23 Закону України «Про акціонерні товариства» містить правило, за яким у разі розміщення акціонерним товариством (далі – АТ) цінних паперів їх оплата здійснюється грошовими коштами або за згодою між товариством та інвестором – *майновими правами, немайновими правами, що мають грошову вартість*, цінними паперами, *іншим майном*. Відповідно до ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Право, що має вартість (мінову, споживчу), є майновим і, як наслідок, має визнаватися майном. Зважимо, що такі права (майнові) у даному разі мають не режим суб'єктивних прав, а мають визнаватися об'єктом іншого корпоративного права (конструкція «право на право»).

Наступним аспектом, який міститься у законодавстві та свідчить на

користь необхідності визнання конструкції «право на право», є положення ст. 316 ЦК України. Зокрема, ч. 1 цієї статті закріплює, що правом власності є право особи на річ (майно), а у вже згадуваній ст. 190 цього ж Кодексу до складу майна віднесено й майнові права. І останнім моментом, що має закріплення у ЦК України та підтверджує нашу позицію щодо досліджуваної конструкції, є правила ст. 177, в якій до об'єктів цивільних прав віднесено цінні папери як різновид речей, як наслідок, акції як бездокументарні цінні папери – це об'єкт речових прав. З урахуванням того, що зміст акції складають так звані «права з акції» (майнові та немайнові корпоративні права), можна дійти висновку, що такі права можуть бути об'єктом корпоративних відносин.

Р. Саватьє акцентував увагу на тому, що ведення мови про право власності на права є тим способом юридичної техніки, який дозволяє нам визначити повноту прав, про які йде мова [5, с. 90]. У подальшому вчений визнає, що вираз про «право власності на право» має лише чисто узагальнююче значення – вказівку на повноту права або його абсолютний характер. Підтримує вказану позицію й В. А. Васильєва, зазначаючи, що настав час слідом за податковим законодавством і цивільному праву визнати самостійне місце суб'єктивного корпоративного права серед об'єктів цивільних прав, а не застосовувати аналогію, прирівнюючи його до майнових прав, або (що ще гірше) ігнорувати таке право [6, с. 166]. Можна констатувати, зазначає В. П. Мозолін, що тенденція включення суб'єктивних цивільних прав, що віртуалізуються, не лише стає об'єктивною реальністю, а й водночас перетворюється в один із основних напрямів у розвитку сучасного цивільного права [7, с. 25].

Можна стверджувати, що вже сьогодні частіше й частіше суб'єктивне право використовується не тільки як елемент змісту правовідносин, але й як об'єкт інших суб'єктивних прав. І ні законодавець, ні доктрина не можуть ігнорувати той факт, що самі права з цінних паперів, патентні права на винаходи тощо, що істотно відрізняються від якостей оречевлених об'єктів, є самостійними об'єктами інших суб'єктивних прав. Складається цілком

очевидна тенденція віртуалізації суб'єктивного цивільного права, що викликано рецепцією німецької моделі «право на право» в українську правову систему.

Причина полягає в тому, що відповідно до закону суб'єктивні права не вважаються об'єктами права власності, а отже, і предметом договору купівлі-продажу. Як об'єкти права власності можуть бути акції, в яких втілюються суб'єктивні корпоративні права. Але в цьому випадку при віднесенні акцій до предмета договору купівлі-продажу законодавець виходив з визнання об'єктами права власності певних паперових носіїв суб'єктивних прав, закріплених в акціях, але не самих акцій. Отже, корпоративні права, що посвідчуються акціями, при зникненні «права на папір» з причини відсутності останнього отримують повністю самостійне значення. *Формі акції надається лише функціональне призначення.*

Саме участь у товаристві, а не володіння акцією, дедалі частіше визнається науковцями ключовим у розумінні природи прав акціонерів. Акціонерам товариства належать корпоративні права, основним з яких є участь в управлінні справами корпорації. Решта корпоративних прав (право на інформацію, право оскаржувати рішення органів корпорації, оспорювати вчинені корпорацією правочини тощо) є допоміжними і можуть бути охарактеризовані як права, пов'язані з правом на участь в управлінні юридичною особою. Частка участі у статутному капіталі господарського товариства, на думку Д. В. Ломакіна, будучи комплексом майнових і немайнових прав участі, що мають загалом майнову природу, і така, що опосередковує майнову та немайнову участь у діяльності корпорації, є особливим об'єктом цивільних прав [8, с. 176–177]. Зокрема, цивіліст зазначає, що ця частка участі значно відрізняється як від правового режиму суб'єктивних цивільних прав, коли вони виступають самостійними об'єктами цивільного обороту, так і від правового режиму класичних цінних паперів, випущених у формі окремих документів, які посвідчують права участі в АТ. Однак чи існує відмінність між часткою участі і бездокументарною акцією? Вважаємо, що

частка участі в статутному капіталі господарського товариства, що акція АТ є формою посвідчення прав учасників (акціонерів) товариства залежно від його організаційно-правової форми. Права ж, у свою чергу, становлять цінність як об'єкт права. Не підлягає ніякому сумніву, що природа «цінності» цінних паперів полягає не в їх природних якостях документів, а в суб'єктивних цивільних правах, які посвідчуються ними.

Визначення співвідношення понять «права на папір» та «права з паперу» дає змогу окреслити у межах корпоративних відносин проблему, яку в юридичній літературі іменують концепцією «право на право». Характерна для більшості західних правових систем фікція «право на право», фактично права власності на корпоративні права, робить можливим розгляд майнових та немайнових корпоративних прав, посвідчених бездокументарними акціями, як об'єктів корпоративних відносин. Такий висновок є похідним з аналізу визначення бездокументарного цінного паперу, закріпленого в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок». Відповідно до ч. 3 ст. 3 цього Закону бездокументарним цінним папером є обліковий запис на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів. Відсутність матеріального (паперового) носія інформації як правового засобу фіксації корпоративних прав, що становлять зміст акції, все ж дозволяє законодавцю використовувати конструкцію власності і стосовно бездокументарної її форми (як фікції). Це підтверджується ч. 1 ст. 197 ЦК України, за якою до особи, яка набула право на цінний папір, одночасно переходять у сукупності всі права, які ним посвідчуються (права з цінного паперу).

Поява бездокументарної форми акцій призвела до того, що вони вже не можуть вважатися об'єктами речового права (різновидом речей). У той же час законодавством у цивільному обороті встановлюється правовий режим права власності стосовно акцій. Через тенденцію розширення об'єктів права власності воно вже не може розглядатися як найбільш повне суб'єктивне право на річ. Установлення особливого правового режиму щодо акцій варто вважати способом юридичної техніки, що дає змогу встановити найбільший ступінь

повноти права акціонера на них як на об'єкт цивільних прав, що підтверджується ст. 177 ЦК України.

Д. В. Ломакін, вважаючи корпоративні права акціонера єдиним комплексом взаємопов'язаних і взаємообумовлених прав, зазначає, що такий комплекс можна іменувати акцією, але така «акція» не буде мати нічого спільного з акцією як цінним папером. Єдність прав, на думку вченого, виявляється не у можливості відступлення якого-небудь окремого права з цього комплексу, оскільки передати можна лише всі права у сукупності [8, с. 166]. Взаємопов'язаність вказаних, *умовно кажучи, прав* полягає у тому, що в основі їх виникнення лежать одні й ті самі юридичні факти, які у сукупності є підставою виникнення корпоративного відношення. У свою чергу, взаємообумовленість полягає в тому, що одні права є гарантією належного здійснення інших прав. Отже, Д. В. Ломакін піддає сумніву можливість розгляду акції як об'єкта корпоративних правовідносин (прав).

На підтримку необхідності визнання конструкції «право на право» стосовно суб'єктивних корпоративних прав є визнання їх самостійними об'єктами цивільного обороту. Оборот у правознавстві варто розуміти як сукупність актів передачі прав. Такий погляд висловлював ще О. О. Красавчиков та стверджував, що оскільки цивільний оборот складається з відносин нематеріальних (ідеологічних), то, відповідно, результатом, якщо можна так сказати, «цивільно-правового обороту» є не перехід матеріальних благ самих по собі від однієї особи до іншої, а перехід тих майнових прав, об'єктом яких ці блага визнаються [9, с. 26]. Крім цього зазначено, що об'єктами такого обороту є суб'єктивні цивільні права, в тому числі на нематеріальні об'єкти (виключні та деякі особисті права), а також права, які взагалі не мають об'єктів (деякі зобов'язальні та деякі корпоративні права)¹. Отже, можна погодитись із думкою, що з моменту створення корпорації учасники набувають корпоративних прав, які, стаючи предметом цивільного

¹ Сфера цивільного обороту – це сфера обороту суб'єктивних цивільних (приватних) прав, а не їх об'єктів немайнового походження [2, с. 76–77].

обороту, можуть бути відчужені їх власниками на оплатній чи безоплатній основі за цивільно-правовими договорами або в порядку універсального правонаступництва (при реорганізації та при спадкуванні), що надає підстави запровадити поняття корпоративних прав як самостійного об'єкта цивільних прав, який може вільно обертатися на ринку.

На чому ж ґрунтується така позиція? Набуття корпоративних прав, що мають майнову складову, викликано інтересом майбутнього акціонера чи особи, яка вже має відповідний статус та бажає збільшити обсяг своєї корпоративної правоздатності. Саме *набуття права участі* (той обсяг корпоративної правоздатності, якої він набуде), а не акції як форми фіксації корпоративних прав, *становить інтерес акціонера*. Тобто привабливість суб'єктивного корпоративного права полягає у його майновій складовій (майнових корпоративних правах). Немайнові корпоративні права стають об'єктом цивільного обороту винятково у парі з майновими корпоративними правами [10, с. 61–73]. Такий процес вносить певний дискомфорт у зазвичай злагоджену діяльність товариства. І це є одним з доводів на користь необхідності змінити підходи – як теоретичні, так і законодавчі – до розуміння корпоративного права [6, с. 163]. При цьому практика цивільного обороту давно де-факто визнає суб'єктивні корпоративні права окремим майновим об'єктом цивільних прав, проте законодавець залишається у цьому плані консервативним, і їх відчуження досі має викривлений характер, легальним втіленням якого є форма виходу та вступу до товариства.

Суб'єктивне корпоративне право як об'єкт майнового характеру має певну оціночну вартість, на яку впливає ряд факторів, серед яких і вид організаційно-правової форми товариства, і фінансові показники, і перспективи розвитку та його ділова репутація. Звідси, одним із напрямів розширення кола об'єктів права власності є розробка та використання концепцій «безтілесного майна», під яким розуміють права, що мають вартість і грошову оцінку, але визнаються «ідеальним майновим об'єктом». Хоча суб'єктивні корпоративні права виникли та існують між акціонером і товариством як об'єкт цивільних

прав, вони водночас стають предметом нового цивільного правовідношення, за допомогою якого опосередковується їх перехід від одного суб'єкта до іншого. При цьому одна сторона (товариство) корпоративного відношення при переході суб'єктивних корпоративних прав залишається, як правило, незмінною. Отже, корпоративні права – це права, об'єктом яких є блага, що мають грошову оцінку (мінові цінності).

Суб'єктивні корпоративні права, що належать акціонеру в зв'язку з участю в АТ, можуть перейти до іншої особи або у порядку відступлення права, тобто на основі правочину, або на основі закону. Це є аргументом на користь того, що такі права у підприємницьких організаціях слід сприймати як один оборотоздатний об'єкт.

Невизнання суб'єктивних корпоративних прав об'єктом цивільних прав досі породжує хибну практику викривлення в оцінці всіх правомірних дій, які вчиняються щодо них, і це не дозволяє рухатися у напрямі вдосконалення регулювання процедури їх відчуження та набуття. І якщо немайнові права, що пов'язані з членством у господарському товаристві, є невідчужуваними, то у сукупності з майновими правами – суб'єктивні корпоративні права необхідно визнавати особливим об'єктом цивільних правочинів.

Характерність таких ознак, як здатність до передачі та цінність для суб'єктивних корпоративних прав, свідчить про потребу їх визнання як оборотоздатних. Як справедливо зазначає Ю. Є. Туктаров, у цьому розумінні між здатними до передачі зобов'язальними, речовими, корпоративними, виключними та іншими правами, що є здатними до передачі та мають цінність, немає різниці, оскільки вони лежать на одній логічній прямій, мають єдиний знаменник – оборотність [4, с. 126].

Отже, суб'єктивні корпоративні права заслуговують на самостійне місце серед переліку об'єктів цивільних прав, які містяться у ст. 177 ЦК України. Звідси, тенденції розвитку сучасного цивільного обороту диктують необхідність віднесення таких прав до числа об'єктів права власності (у широкому його розумінні), при цьому таке «право на право» – вже

знаходиться за рамками інституту речового права.

Список використаних джерел:

1. Spasibo-Fateeva I. V. Doctrynal'ne tлумachennya / I. V. Spasibo-Fateeva // Visnyk Akademii pravovyh nauk Ukrainy. – 2005. – № 1 (40). – S. 14–24.
2. Belov V. A. Ob'ekt sub'ektivnoho grazhdanskoho prava, ob'ekt grazhdanskoho pravootnosheniya i ob'ekt grazhdanskoho oborota : sodержanie i sootnoshenie ponyatiy / V. A. Belov // Ob'ekty grazhdanskoho oborota: sb. st. ; otv. red. M. A. Rozhkova. – M. : Statyt, 2007. – S. 6–77.
3. Grazhdanskoe pravo : aktual'nie problemy teorii i praktiki / pod obsch. red. V. A. Belova. – M. : Yurayt-Izdat, 2008. – 993 s.
4. Tuktarov Yu. E. Imuschestvennie prava как ob'ekti grazhdansko-pravovoho oborota / Yu. E. Tuktarov // Aktual'nye problemy grazhdanskoho prava : Sb. st. Vyp. 6 / Pod red. O. Yu. Shilohvosta. – M.: Izd-vo NORMA, 2003. – S. 101–136.
5. Savat'e R. Teoriya obyazatel'stv: yuridicheskiy i economicheskiy ocherk / Perevod s fr. i vstup. stat'ya R. O. Halfinoy. – M.; Izd-vo Progress, 1972. – 440 s.
6. Korporatyvne pravo Ukrainy : pidruchnyk / V. V. Luts', V. A. Vasylieva, O. R. Kibenko, I. V. Spasibo-Fateeva (ta insh.); za zag. red. V. V. Lucyа. – K. : Yurinkom Inter, 2010. – 384 s.
7. Mozolin V. P. O dal'neyshih putyah razvitiya grazhdanskoho prava / V. P. Mozolin // Zhurnal rossiyskoho prava. – 2007. – № 3. – S. 15–25.
8. Lomakin D. V. Korpjrativnye pravootnosheniya: obschaya teoriya i praktika ee primeneniya v hozyaystvennyh obschestvah / D. V. Lomakin. – M.: Statut, 2008. – 511 s.
9. Krasavchikov O. A. Sovetskiy grazhdanskiy oborot (ponyatie i osnovnye elementy) / O. A. Krasavchikov // Uchenye zapiski SYuI. – T. V: Voprosy grazhdanskoho, trudovoho prava i grazhdanskoho protsessa. – M. : Gosyurizdat, 1957. – S. 3–27.
10. Zhornokui V. G. Nemaynovi prava uchasnykiv gospodarsc'kyh

tovarystv: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03 / V. G. Zhornokui ; Kharkivs'kyu natsional'nyu universytet vnutrishnih sprav, 2012. – 196 s.

Жорнокуй Ю. М. Суб'єктивне право як об'єкт корпоративних відносин.

Подана до ознайомлення стаття присвячена аналізу сучасного стану вчень про об'єкт корпоративних відносин. За основу взято методологічний підхід вивчення досліджуваного явища від загального до спеціального. Зокрема, окреслено коло проблемних аспектів, пов'язаних із з'ясуванням об'єкту цивільних відносин взагалі, об'єкту їх різновиду – корпоративних відносин та об'єкту корпоративного конфлікту, як підвиду корпоративних відносин – охоронних корпоративних відносин. Запропоновано об'єктом корпоративних відносин визнавати суб'єктивне корпоративне право.

Наведений висновок ґрунтується на тому, що вразливість більшості теорій об'єкта цивільного права полягає в тому, що вони: а) часто будуються на протиставленні та б) їх розробники намагаються вказати межі об'єкта права (об'єкта цивільного права). Особа, вступаючи до корпоративних відносин, заінтересована в набутті саме відповідних прав, з метою участі в управлінні товариством та можливості належного їх здійснення. В результаті ж порушення (невизнання, оспорювання) чи створення загрози порушення регулятивних корпоративних прав інтерес акціонера становлять не будь-які дії, поведінка, акції та інші об'єкти, які запропоновано фахівцями вважати об'єктами корпоративних відносин, а відновлення та безперешкодне здійснення належного їм регулятивного корпоративного права, тобто права, яке складає зміст іншого (регулятивного) корпоративного правовідношення.

Ключові слова: акціонер, акціонерне товариство, об'єкт правовідношення, суб'єктивні корпоративні права.

Zhornokui Yu. M., Subjective Right as the Object of a Corporate Relationship.

Submitted to the review article is focused on the analysis of the current state of the studies about the object of a corporate relationship. As the basis, the author has

taken methodological approach to study the researched phenomenon from the general to the specific. In particular, the range of problematic aspects related to the clarification of the object of civil relations in general, the object of their variety – corporate relations. The author has suggested to consider the subjective corporate right as the object of corporate relationship.

Provided conclusion is based on the fact that the vulnerability of the most theories concerning the object of civil law is that they: a) are often built on the opposition and b) their developers try to indicate the boundaries of the object of the law (object of civil law). A person entering the corporate relations is interested in acquiring appropriate rights to participate in the management of the company and the possibility of their proper implementation. If regulatory corporate rights are violated (disclaimer, contestation) or there is a threat of their violations, the interest of a shareholder is not any actions, behavior, shares and other objects that are offered by experts to be considered as objects of corporate relations, but restoration and unresisted implementation of the proper regulatory corporate right, namely the right that compose the content of another (regulatory) corporate relationship.

Key words: shareholder, joint stock company, object of legal relations, subjective corporate rights.